

ΣΥΓΚΙΝΗΤΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

ΠΛΗΘΟΣ ἄπειρον ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων ἐκ τῆς λαϊκῆς ἰδίως τάξεως κατέκλυζεν ἀπὸ πρωίας τὴν μακρὰν καὶ εὐρεῖαν ὁδόν, τὴν ἄγουσαν εἰς τὸ νέον τῆς Ὀδησσοῦ νεκροταφεῖον.

Ἦτο ἡ ἐνάτη ἡμέρα τοῦ Πάσχα, ἡμέρα καθιερωμένη ὑπὸ τῶν Ρώσων εἰς ἐπίσκεψιν τῶν τάφων τῶν προσφιλῶν των νεκρῶν καὶ τέλεσιν εὐσεβῶν μνημοσύνων, εἰς τὰ ὅποια τὰ κόλυβα ἀντικαθίστανται μὲ πάσчас (¹), ζακούσκας (²) διαφόρους καὶ κόκκινα ἢ μᾶλλον ποικιλόχρωμα ὠά.

Πρὸ ὀλίγων ἔτι ἡμερῶν εἶχον ἐπισκεφθῇ τὸ παλαιὸν τῆς πόλεως Νεκροταφεῖον, τὴν ἀπέραντον ταύτην νεκροῦπολιν μὲ τὰς μακρὰς καὶ πυκνὰς δεινδοστοιχίας, τοὺς εὐθυτάτους καὶ παραλήλους δρομίσκους, τοὺς ἀνθοστολίστους τάφους καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ μαυσωλεῖα τῆς.

Εἶνε ἐκτεταμένα τὰ ἐν Ρωσσίᾳ νεκροταφεῖα, διότι ἐκεῖ εἰς ἐξαιρετικὰς μόνον περιστάσεις καὶ δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος κατόπιν πολλῶν καὶ δαπανηρῶν διατυπώσεων ἐπιτρέπεται ἡ ἀνακομιδὴ ἐνὸς λειψάνου, κατὰ συνέπειαν ἕκαστος τάφος ἓνα μόνον περικλείει νεκρὸν, τὸν βαθὺν καὶ αἰώνιον τοῦ ὁποῦ ὕπνον οὐδεὶς δύναται ποτε νὰ ταραῖξῃ. Μελαγχολικὸς καὶ σύννους ἔφερον τὸ βραδύ μου βῆμα ἀνὰ μέσον τῶν πολυδαϊδάλων ἀτραπῶν, ἱστάμενος ἐνίοτε διὰ ν' ἀναγνώσω ἐπιτύμβιον τινα ἐπιγραφὴν ἢ νὰ θαυμάσω μεγαλοπρεπὲς τι μαυσωλεῖον.

Κατὰ τὸν πένθιμον τοῦτον περίπατον ἐν πρᾶγμα ἐκίνησε τὴν περιέργειαν καὶ ἀπορίαν μου· διὰ τῶν ὀρθανοίκτων θυρῶν τῶν ὑπογείων κοιμητηρίων ἔβλεπον εἰς τὸ βάθος αὐτῶν ἐστρω-

¹) Πασχάλιος ἄρτος κυλινδρικοῦ σχήματος κατασκευαζόμενος ἐξ ἀλεύρου, ὧν, βουτύρου καὶ σακχάρους. ²) Ὁρεκτικά.

μένας τραπέζας με τρυβλία πλήρη ὠν, τευχίων ψητοῦ ἁμνοῦ ἢ χοιριδίου καὶ τῆς ἀπαραιτήτου πάσχας, διηρωτώμενη δὲ χάριν τίνων αἱ προετοιμασίαι αὗται ἐντὸς τῶν ὕγρων καὶ ζοφερῶν ἐκείνων κρησφυγέτων τοῦ θανάτου;

Ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐνταῦθα καὶ οἱ νεκροὶ τὸ γλετοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς γενικῆς εὐθυμίας καὶ χαρᾶς, ἀφοῦ χάριν αὐτῶν κατήλθεν ὁ Θεάνθρωπος εἰς τὸν Ἄδην, ἵνα τοὺς ἀπολυτρώσῃ τῆς αἰωνίου κολάσεως! Τῶν σκέψεων τούτων με ἀπέσπασε μετ' οὐ πολὺ μελανείμων τις κυρία, ἥτις παρὰ τὴν εἴσοδον ὑπογείας κρύπτῃς ἱσταμένη ἐμοίραζε εἰς προσδραμόντας πτωχοὺς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης τρυβλίων, ἐνόησα δὲ ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ εὐτυχίας τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ περὶ ψυχικῶν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ζώντων.

Τὸ ἑσπέρας ἤμην κεκλημένος εἰς γεῦμα παρὰ φίλῳ μου παιδικῷ, οὐτινος ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχον ἀπολέσει τὰ ἴχνη καὶ ὃν ἐπανεῦρον τυχαίως ἐν Ὁδησσῷ πρὸ τριῶν ἡμερῶν μόλις διηγήθην αὐτῷ τὰ τῆς ἐπισκέψεώς μου ἐν τῷ νεκροταφείῳ καὶ ἐγέλασε με ὅλην του τὴν καρδίαν ὅταν ἤκουσε τὰς πρώτας ἀφελεῖς ἐντυπώσεις μου ἐκ τῆς θέας τῶν ἐν τοῖς κοιμητηρίοις τραπέζων.

— Αὐτὰ δὲν εἶνε τίποτε, μοῦ εἶπεν. "Ἄν θέλῃς νὰ σχηματίσης ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τῶν μνημοσύνων τούτων καὶ νὰ διασκεδάσῃς ὀλίγον σὲ συνιστῶ νὰ μεταβῇς τὴν προσεχῇ Δευτέραν εἰς τὸ νέον νεκροταφεῖον. "Ἄν δὲν ἔχω δουλειὰ εὐχαρίστως σὲ συνοδεύω.

Ἐβασάνισα τὸν νοῦν μου διὰ νὰ μαντεύω ὁποίου εἶδους διασκέδασις με ἀνέμενε τὴν δευτέραν εἰς τὸ νέον νεκροταφεῖον, ὁμολογῶ ὅμως ὅτι δὲν τὸ κατώρθωσα, ὁ δὲ φίλος μου εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἐρωτήσεις, ἃς τῷ ἀπέτεινα, ἐμειδία μόνον καὶ μοὶ ἀπήντα στερεοτύπως: ἔχε ὑπόμονήν...

Ἀνέτειλεν ἐπὶ τέλους ἡ ποθητὴ ἡμέρα καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνυπομονησία καὶ ἡ περιέργειά μου εἶχον ἐν τῷ μεταξὺ κορυφωθῆ ἔσπευτα μόλις ἐξημέρωτεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ φίλου μου, ὅστις ἔτυγε νὰ μὴ ἔχῃ ἐργασίαν καὶ ἐδέχθη νὰ με συνοδεύσῃ, μετ' ὀλίγον δὲ εὐρέθημεν καὶ οἱ δύο ἐν τῇ ὁδῷ συναναμιχθέντες μετὰ τοῦ πλήθους.

Ἐβρίνομεν σιωπηλοὶ οἷονεὶ συμμετέχοντες τῆς λύπης, ἥτις ἦτο ἐξωγραφημένη εἰς τὰ πρόσωπα πάντων καὶ ἥτις ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ζωηρὰ χρώματα τῶν γυναικείων ἐσθῆτων καὶ τῶν ὑποκαμίσων τῶν ἀνδρῶν. Τὴν ἐπικρατοῦσαν βαθεῖαν σιγὴν διέκοπτεν ἔστιν ὅτε βαθὺς στεναγμός, ἐξερχόμενος ἀπὸ πληγω-

μένα στήθη άτυχοῦς τινος χήρας ἢ ταλαινῆς μητρός. Ἀντίθε-
σιν πρὸς τὸ πένθιμον τῆς ὅλης εἰκόνας ἀπετέλουν προσέτι καὶ
οἱ πλήρεις φαγητῶν κάλαθοι, τοὺς ὁποίους ἕκαστος ὄμιλος
ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ μὲ κάποιαν εὐχαρίστησιν ὑπολανθάνουσαν
καὶ πολὺ συχνὰ προδιδομένην.

Ἐφθάσαμεν οὕτω μετὰ ὁδοιπορίαν ἡμισείας ὥρας πρὸ τῆς
πύλης τοῦ νέου νεκροταφείου. Μετὰ σύντομον ἐπιθεώρησιν τοῦ
περιεχομένου τῶν καλῶν ὑπὸ τῶν ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου
τεταγμένων ἀστυνομικῶν κλητῆρων ὅλον ἐκείνο τὸ πλῆθος εἰσ-
ῆλθεν ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου περιτετειγισμένου χώρου καὶ διηυ-
θύνθη πρὸς τὸ μέρος τὸ προωρισμένον εἰς τάφους τῶν ἀπλῶν
θηνητῶν. Ἐνταῦθα οὔτε μαρμάρινοι πλᾶκες, οὔτε ἐπιτύμβιοι
ἐπιγραφαί, οὔτε κιγκλιδόφρακτα κηπάρια· ὁ τάφος διακρίνεται
ἀπὸ τοῦ ἐξωγχωμένου χώρου καὶ τὸν ξύλινον σταυρόν, ἐπὶ τοῦ
ὁποίου ἀντὶ πάσης ἐπιγραφῆς εἰς μόνον ἀριθμὸς ὑπάρχει, ὁ αὖ-
ξων ἀριθμὸς τοῦ μητρώου! Πόσον ἐσφαλμένη εἶνε ἡ ἰδέα ὅτι ὁ
θάνατος ἰσοπεδώνει τὰ πάντα καὶ αὐτὰς ἔτι τῶν κοινωνικῶν
τάξεων τὰς διαφοράς! . . .

Δύο ὁλόκληροι παρῆλθον ὧραι ἀφ' ὅτου εἰσῆλθομεν εἰς τὴν
κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος καὶ καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διά-
στημα οὐδὲν ἄλλο ἤκούομεν εἰμὴ κοπετοὺς καὶ θρήνους σπαρα-
κτικούς. Μήτηρ λυσίκομος ἐδῶ ἔτυπτε τὸ στήθος της καὶ ἐθρή-
νει γοερῶς τὸν θάνατον τῆς μονάκριβης κόρης της, παρέχει
νεαρά χήρα ἔτιλλε τὰς τρίχας τῆς κόμης της καὶ ἐκραύγαζεν
ὀλολύζουσα διὰ τὴν ἀπώλειαν πέφιλημένου συζύγου, οὔτινος ἀπη-
ρίθμει τὰς ἀρετάς, ἐν ᾧ ἱερεῖς μὲ τὸ *πειραχῆλι* καὶ τὸ *θυμιατὸν*
περιέτρεχον τὸ πλῆθος τῶν μνημάτων δίδοντες τρισάγιον ἐπ' αὐ-
τῶν, δεχόμενοι ὡς ἀμοιβὴν παρ' ἄλλων μὲν χρήματα, παρ' ἄλ-
λων δὲ ὡὰ καὶ πάτχας. Διῆλθε πλησίον μας κάθιδρως καὶ ἡλιο-
καῆς ὁ ἱερεὺς τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγίας Τριάδος
παπᾶ Προκόπης, ὅστις ἰδὼν μας ἐψιθύρισε μειδιῶν :

*Γόσποδν πομίλα
βάλε στὴ ζεμίλα*

ἐνῶ ὀπισθεν ἠκολούθει ὁ ὑπηρετὴς του φέρων ἀνηρτημένον ἀπὸ
τοῦ ὤμου ἀρχετὰ ἐξωγχωμένον σάκκον καὶ ἐννοήσαμεν ὅτι ἦτο
πλούσιος ὁ ἀμητός.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὅχι μόνον δὲν διεσκέδασα διόλου,
ἀλλὰ τούναντίον ἐστενοχωρήθην καὶ ἐμελαγχόλησα πολὺ, ἤρ-
χισα δὲ νὰ μεμφιμοιρῶ καὶ νὰ ἐκφράζω παράπονα πρὸς τὸν φί-
λον μου, ὅστις μὲ ἔχουεν ἀπαθῶς καὶ μοὶ ἀπῆντα στερεοτύπως :

— Ἐχε ὀλίγην ἀκόμη ὑπομονήν.

Οἱ κοπετοὶ καὶ οἱ θρῆνοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκόπασαν, τὰ δάκρυα ἐπογγίσθησαν καὶ τὴν προτέραν θύελλαν τῆς λύπης καὶ τοῦ πόνου διεδέχθη ἡ ἡσυχία καὶ ἡ γαλήνη.

Ἐν μιᾷ στιγμῇ ἡ εἰκὼν μετεβλήθη· ἤπλουντο ἤδη ἐπὶ τῶν τάφων λευκαὶ ἢ χρωματισταὶ ὀθόναι καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐναπετίθετο τὸ περιεχόμενον τῶν καλάθων, τεμάχια χοιρείου λίπους, παστοὶ ἰχθεῖς, ἀλλαίτες, ὠά, πάσχει καὶ φιάλαι βότκας, αἷτινες ἐξήγοντο μὲ θριαμβευτικὸν ὕψος ἐκ τῶν κόλπων τῶν γυναικῶν καὶ τῶν θυλακίων τῶν πλατειῶν καὶ πολυπτύχων ἀνδρικῶν περισκελίδων.

Τώρα μόλις εἶχον ἀντιληφθῇ τὸν λόγον τῆς ἐξασκουμένης κατὰ τὴν εἴσοδον ἐπιβλέψως, ἣτις ὁμως ἀποβίνει ἀνωφελὲς ἀφοῦ χιλιάδες φιαλῶν βότκας διέλαθον τὴν προσοχὴν τῶν Κερθερίων τῆς ἀστυνομίας.

Περιέτρεχον μετὰ τοῦ φίλου μου τοὺς διαφόρους ὁμίλους καὶ ἐθαύμαζον διὰ τὴν ὄρεξιν μεθ' ἧς οἱ πρὸ μικροῦ κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι κατεβρόχθιζον τὰ πρὸ αὐτῶν φαγητά, ἐνῷ αἱ φιάλαι τῆς βότκας πολὺ συχνὰ ἔφερον τὸν γύρον των.

Ἐν διαστήματι ὀλιγωτέρῳ τῆς ὥρας ἡ εὐθυμία εἶχε καταστῇ γενική, αἱ ὁμιλίαι καὶ χειρονομίαι ἦσαν ζωηρότεραι πλέον, ἐν τῷ μεταξύ δὲ ἤκούετο καὶ κανὲν μελαγχολικὸν καὶ μονότονον τραγουδάκι, ὡς εἶνε ὅλα τὰ ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ ἀδόμενα.

Ἔστημεν τυχαίως πρὸ συμπλέγματος ἀποτελουμένου ἐκ νεαρᾶς γυναικὸς μελανειμονούσης, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἐρυθροὶ ἔτι ἐκ τῶν πρὸ μικροῦ χυθέντων δακρύων, μιᾶς γραίας, προφανῶς μητρός τῆς, δύο νεανίδων καὶ δύο ἀνδρῶν, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἐφαίνετο περιποιητικώτατος πρὸς τὴν πενθηφοροῦσαν δίδων αὐτῇ συχνὰ νὰ πῖν ἐκ τῆς φιάλης τῆς ρακῆς.

— Ἐλα, καϋμένη Μάνια, ξέχασε τὴ λύπη σου καὶ τραγούδησέ μας ὀλίγον μὲ τὴ γλυκεῖά σου τὴ φωνή. Ἄλλ' ἡ Μάνια ἀντὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν θερμὴν παράκλησιν τοῦ νέου ἐξέσπασεν εἰς λυγμούς, τόσον δὲ πολὺ μὲ συνεκίνησεν ἡ ὀδύνη τῆς ἀτυχοῦς ταύτης γυναικὸς, ὥστε ἡσθάνθη ὑγρὰνθέντας τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ ἔσπευσα ν' ἀπομακρυνθῶ τοῦ μέρους ἐκείνου ἀκλουθούμενος ὑπὸ τοῦ φίλου μου.

Σκηναὶ ἀπεριγράπτου ζωηρότητος καὶ εὐθυμίας ἐξειλίσσοντο περαιτέρω. Ἡ βότκα ἐν τῷ μεταξύ εἶχε θαυματουργήσει ἐξελείψασα ἀπὸ τὰ μέτωπα πάντων καὶ πασῶν πᾶν ἵχνος κἀτηφείας ἢ λύπης· γέλωτες ξεκαρδιστικοὶ ἀντήχουν πανταχοῦ, αἱ

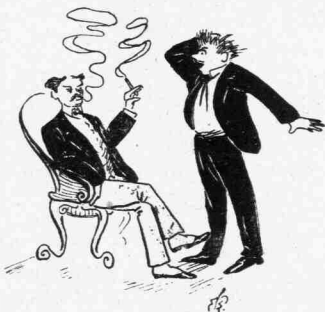
ἄστειότητες καὶ τὰ χαλαμπούρια ἔπαιρναν καὶ ἔδιναν, ὑπαινιγμοὶ δὲ τινες εἰς βάρος ἐκείνων, οὓς πρὸ μικροῦ ἐθρήνουν, ἐπροχάλουν τοὺς καγχασμοὺς τῶν παρισταμένων.

— Καλὰ κοιμᾶσαι ἐκεῖ μέσῃ, μακαρίτη ἄντρα μου ! ἔλεγε μεθυσμένη μεγαλόσωμος γυνὴ πλήττουσα μὲ τὸν πόδα τὸν νωπὸν ἔτι τάφον, γιατί ἂν ἦσουν ζωντανὸς θὰ μᾶς ἔπινες ὅλη τὴ βότκα.

Παρέκει ἄλλη ἐνθυμήθη τὰ κακά, τὰ ὁποῖα ὑπέφερεν ἀπὸ τὸν ἰδικόν της καὶ τὸν ἔλουε πατόκορφα μὲ τὰς χυδαιστέρας ὕβρεις.

Περίεργος νὰ ἴδω τί ἀπέκαμεν ἡ ἀπαρηγόρητος ἐκείνη Μάνια ἐπανῆλθον πρὸς τὸ μέρος της. Ἄλλ' ὁποῖα ἦτο ἡ ἑκπληξίς μου ὅταν τὴν εἶδον νὰ χορεύῃ μετὰ τοῦ νέου τὸν γραφικώτατον ἐκεῖνον ρωσικὸν χορόν, τὴν *Καμαρίνοκαρα*, ἐπὶ τοῦ τάφου ἀκριβῶς ἐκείνου, τὴν πρόωρον τοῦ ὁποίου στερήσιν τόσον πικρῶς πρὸ ὀλίγου ἐθρήνει ! . . . .

ΑΛΕΞ. Γ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Συλλυπητήρια διὰ τὸν κλέψαντα

- Τρομερὸν, ἀγαπητέ μου ! . . Μὲ ἔκλεψαν ! . .
- Σὲ συλλυποῦμαι, φίλε μου. Ἀλλὰ πῶς ;
- Μοῦ ἔκλεψαν τὰ ποιήματά μου. Τὰ ἰδιοποιήθη εἰς ἀχρεῖος ὡς ἰδικά του . . .
- Αἶ, μὰ τότε συλλυποῦμαι τὸν κλέπτην ! . .